

kar je le zunanji okvir, ki je najbrž nastal iz želje po večji enotnosti knjige; le-ta predstavlja kot takšna celoten pregled avtorjevega dosedanjega pripovednega dela, ki priča o njegovem idejnem in predvsem oblikovalnem iskanju. Čeprav mu glede »obrtiške«

izdelanosti ni kaj očitati, saj presega raven običajnih proznih prvencev. Pri branju motijo nekatere besede srbohrvaškega izvora, ki niso z ničimer stilistično utemeljene in kličejo po lektorskem posegu.

Marjan Dolgan

Poročamo — glosiramo

SMO PRED OBDOBJEM POŠTENEGA BOJA?

Navadili smo se že, da je slovenska kultura dokaj svobodno lovišče. Včasih je v njem več lovcev kot plena, zmerom pa dovolj prostora, da zdaj ta, zdaj oni pokaže, kaj zna in zmore. In prav to je nekako značilno za nas: zdaj ta, zdaj oni, malokdaj ta in oni hkrati, drug ob drugem ali drug proti drugemu, ukrivljene cevi naših težkih besed streljajo v udobno odprtem prostoru, ko se največkrat niti odmev ne vrača. Tako smo šli v teh povojnih letih skozi posamezna obdobja, ko je prevladoval zdaj ta, zdaj oni glas, nekaj časa celo kar hierarhično, od starejših proti mlajšim, največkrat so to bili generacijski spopadi, in zdelo se je, ko da sleherna generacija resnično prinaša s sabo tako podobo sebe in časa, ki je dokončno uokvirjena in neprilagodljivo drugačna od vseh drugih. In vendar to ni bil pravi boj, ko se tepeš za nekaj, kar ti je sicer ljubše od tistega, proti čemer se zaganjaš, hkrati pa vendarle priznavaš, da je, vsaj v določenih trenutkih, lahko zmagovito eno ali drugo. Skoraj smo se že navadili: ko nas je udaril v uho močnejši glas, ali tudi samo agresivnejši, so vsi drugi utihnili, a ne zato, da bi mu prisluhnili in mu potem pritrdili ali se mu uprli, temveč da bi ga pustili v njegovi solo partiji, v kateri naj se čimprej osmeši.

Bile so sicer ves čas izjeme, včasih je bela kri besed tekla v potokih,

vendar so se taki spopadi domala praviloma končevali z obojestransko užaljeno ugotovitvijo, da uporabljena orožja niso poštena in da se zato — *ena in druga stran — dokončno (in vselej s slovesno poudarjeno užaljenostjo) umika iz takega nepoštenega boja.* Ob tem je bilo občinstvo, tudi domala praviloma, skoraj vselej razočarano, saj je bilo vsakokratnega hrupa komaj dovolj za radovednost, premalo za pošten užitek.

Morda se zdaj obetajo boljši časi. Nekaj obetavnih simptomov je že mogoče opaziti. V dnevnem tisku celo več kot v periodičnem, kar je tudi novost.

Skoraj trideset povojnih let je dovolj dolga doba, da se celo človek spremeni: najstarejši so spoznali, da so nekdanji mladi že tudi starejši — in razlike so postale manjše; najmlajši odkrivajo, da včerajšnji mladi niso več mladi — in razlike se večajo; nekateri pa so ostali nespremenljivo mladi po poklicu in s prezirnom gledajo na tiste svoje vrstnike, ki ne morejo z njimi v vrste prihajajočih — in tako ni že nekaj časa več tistih meja med generacijami, eni in drugi so tu in tam, generacijska opredelitev je zmerom teže bojno geslo. Mogoče je celo izreči misel, da prav poskus mobilizacije na generacijski osnovi povzroča dandanes največ težav. To velja za sleherno umetniško področje, še bolj pa je izrazito v njihovi medsebojni primerjavi: »najbolj avantgardni« v glasbi — kot ugotavljajo strokovnjaki — so ustvarjanci med

štiridesetim in petdesetim letom, pri pesnikih in pisateljih je ta »najbolj« avangarda (ki pa spet ima drugačne idejne in estetske osnove) kar za dvajset let mlajša, za likovnike velja drugačna razporeditev, za gledališnike spet drugačna itd. In tako bi se utegnili približati situaciji, ki bi ji mogli reči, da je že skoraj normalna.

Hočem reči: približati bi se utegnili situaciji, ko bi se lahko prepirali o gibanjih, delih in idejah, ne pa — kot je bilo doslej v navadi — o tem, kaj ima kdo za bregom, kdo je bolj moralno načet, kdo ima večje oblastniške apetite in podobno, kar se je doslej zmerom izteklo v obojestransko užaljenost, kadar je pač prišlo do tega, da so se zapletla orožja ali tudi samo prsti pri stisku roke.

Ko prebiram Jolko Milič v Delu — če začnem s tem ekstremnim primerom — bi se najraje razjezil nanjo, saj opleta levo in desno brez izjeme in brez mehkejših udarcev, kot s cepcem po snopju, s pravcato hudobijo, ki pa vendar ostaja znotraj stvari same in ne zadeva človeka na nekih drugih, neumetniških ravneh, politični ali moralni na primer. Danilo Švara piše o sodobni jugoslovanski glasbi in je prav hudo nenaklonjen avangardnim gibanjem, pa vendar lista, ko išče še tako surove besede, le po glasbenem slovarju. Literarna zgodovina (ali kritika?) je sicer potegnila sklenjeno črto v razvoju slovenske avangarde od Zajca in Strniše do Šalamuna in še mlajših, in vendar lahko še tako površen bravec opazi, kako neskončno daleč sta si oba kraka tega loka, ki je samo formalno sklenjen, v posameznostih celo antagonistično zlepljen v celoto. Razlika med Menartom in Strnišo, vsaj po fakturi jezika in verza, je prav gotovo manjša kot na primer med Strnišo in Zagoričnikom ali kom drugim.

Preprosteje povedano: povojno obdobje je bilo dovolj dolgo in v njem vsaj zadnjih petnajst let dovolj svo-

bode, da so se vsa gibanja neovirano razmahnila, preizkusila sama v sebi, tudi posamezne osebe in osebnosti so v tem času utegnile poiskati najboljše v sebi, da je danes — laže kot prejšnja leta — mogoče razmišljati in govoriti o literaturi (in umetnosti sploh), pa tudi o posameznih delih in umetniški moči posameznikov, ne da bi si bilo treba pri tem pomagati s čim drugim, z apologetično obrambo ali z zaslepljeno negacijo, v ozračju, ko sta ustvarjavec in njegovo delo samo priložnost za generacijske, politične, materialno prestižne, oblastniške ali kakršne že koli boje.

Bila je neka apatija v zadnjih letih, iz leta v leto se je slabšalo razmerje med ustvarjalnostjo in kritiko, cele »generacije« pišočih so ostale brez spremljajoče kritike, medtem ko se je kritika, ki je spremljala nova gibanja in iskanja, začudo razmahnila. Nastal je vtis, da že kar preveč, razmahnila da se je celo prek razumnih meja sicer razumljive podpore mladim. Tako se zdi, da se je sprevrgla v svoje nasprotje. Z benevolentnostjo do vseh in vsega, če je bilo predmet njenega interesa, je s svojo zgovornostjo zabilasala prave vrednosti tudi pri najmlajših generacijah, povzdigujoč tudi enodnevniske pojave na najvišjo raven, je pri nezaupljivih hočeš-nočeš tudi resnične ustvarjavnice degradirala na raven enodnevnice modnosti. Zato je najbrž reakcija, ki je danes v povečanem obsegu uperjena proti avangardi, predvsem upor proti kritiki, ki je to avangardo nosila na ščitu tudi pri odkrivanju drugih svetov in utrjevanju drugačnih interesov.

Ne vem, morda se motim in berem, kar bi želel brati, toda zdi se mi, da tudi ta »protinapad« prihaja obogaten z določenimi izkušnjami, z določeno zmernostjo, celo s humorjem, in ostaja znotraj umetnosti same, ne z ambicijo, da nekoga utiša, temveč da se nasproti nečemu, kar že je, postavi tudi tisto, kar bi moralo že ves čas obstajati: naravno nasprotje, ki je hkrati tudi neza-

menljiva sestavina ustvarjalnega ravnotežja.

Ko torej skušam razumeti sedanji trenutek v slovenski kulturi, si z optimizmom zastavljam vprašanje: Smo pred obdobjem poštenega boja?

C. Zlobec

AH, TO NAŠE LJUBO MESTECE PEYTON

Resnično davno je že tega, ko je prišlo na naše male ekrane, spomin na ta začetek je zavit domala v temo, za marsikoga je zasidran že kar v njegovem otroštvu, potem pa ga teden za tednom vztrajno in ljubeče spremlja, zabava, vzgaja, oblikuje njegov okus bolj kot karkoli drugega, ah — prav to naše ljubo Mestece Peyton, ki se mu že več ne spominjaš začetka, veš le, da je nekoč bil, zdaj pa teče kot reka, moderen pojem večnosti: nadaljevanje brez konca, iz tedna v teden, iz leta v leto... in mi se ob njej vzgajamo, mnogi, dozretnejši, so duha in misel tega malega Peytona že razširili v ves svoj svet in zdaj se v njem utrjujejo kot pogumni vojaki za okopi.

In smo ugotovili, zaskrbljeni, v lepo uglasenem zboru, pedagogi in pisatelji, politiki in starši, da je to v zadnjem času pri nas najbolj razširjena in učinkovita visoka šola malomeščanske miselnosti...

pa smo se uprli, prav tako enotno, uglaseno, ker da je postala malomeščanščina pri nas že takšen plevel, ki duši sleherno setev, zato ga bo treba izrjavati...

hkrati pa so tudi ugotovili — v nekem podjetju ali turistični agenciji (ne ostane mi v spominu, ker se prepogostoma ponavlja) — da je Mestece Peyton že pojem z mobilizacijsko močjo, zato so ga materializirali kot smisel, kot cilj, kot nagrado: svojim strankam, srečnim izžrebancem seveda, obljublajo za nagrado potovanje v ZDA z enodnevnim obiskom v priljubljenem

Smo pred obdobjem poštenega boja?

mestecu Peyton, kjer snemajo prav tako priljubljeno nadaljevanke z istim imenom... Reklama je prav gotovo učinkovita, zadeva v najgloblji živce našega malomeščanskega čutenja in misli, po nekajletni nepretrgani sreči, ki obžarja z malih ekranov tako rekoč vsakogar, ki je s čistim srcem pripravljen sprejeti to srečo, se zdaj ponuja še priložnost — resda le redkim, izžrebanim izbrancem, pa vendar — da si vsakdo, tudi še tako skromen človek, na lastne oči ogleda na kraju samem, kako to čudo nastaja, ali vsaj kraj, kjer Mestece nastaja.

Poleg tega pa gre še za stvar vljudnosti: pred nedavnim so bili pri nas junaki te nadaljevanke, samo nekateri seveda, obiskali so naša mesta in bili zadovoljni, saj so se počutili med nami kot doma. Ta vez je tako prisrčna, da se utegne katero izmed naših mest — najprimernejša bi bila turistična — celo pobratiti s sicer negeografskim mestecem Peytonom, kajti potem bi imeli medsebojni obiski še globlji smisel. Za zdaj pa se lahko le tolažimo, da imamo pri teh nežnih vezeh vsaj kako prednost pred drugimi narodi, drugače mora biti v Peytonu prav huda gneča in kaj malo pripravno ozračje za snemanje, ki terja kajpak popoln mir in zbranost, saj so že v zgodbi vsi junaki tako strašno živčni, da ob njihovih usodah še nas stiska za srce.

No, grda misel je tu in to ni lepo. V tolažbo organizatorjem in upajočim je treba vendarle pustiti do besede tudi drugi, treznejši misli: pri drugih narodih, tudi v meščanskih družbah, se duh Peytona ni tako razmahnil, da bi ljudje zahrepeneli videti še pred smrtjo ta sveti kraj, priljubljeno Mestece, kjer se rojeva priljubljena nadaljevanke.

Kjer je dim, je tudi ogenj, kjer so duhovniki in verniki, je tudi vera, in malomeščanščina ima pri nas prav gotovo številne in goreče služabnike božje in vdane vernike, vselej odprtih src.

C. Zlobec